

DOI: 10.5281/zenodo.3532870

УДК: 351:68:002.8

*Ортіна Г. В., д.держ.упр., доц., ТДАУ ім. Д. Моторного,
м. Мелітополь,*

Єфіменко Л. М., к.держ.упр., ТДАУ ім. Д. Моторного, м. Мелітополь

*Ortyna G., Doctor of Sciences in Public Administration, Associate Professor Dmytro Motorny Tavria state agrotechnological university, Melitopol,
Yefimenko L., PhD in Public Administration of Dmytro Motorny Tavria State Agrotechnological University, Melitopol*

ПАРТНЕРСТВО ЯК ОСНОВА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РОЗВИТКУ ГРОМАД В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

PARTNERSHIP AS A BASIS FOR THE COMPETITIVENESS OF COMMUNITY DEVELOPMENT IN CONDITIONS OF DECENTRALIZATION

У статті зроблена спроба аналізу тенденції розвитку економіки через конкуренцію та партнерство, запропоновано переваги впровадження партнерства. Уточнено роль держави у сталому розвитку громад. Проаналізовано проблему конкуренції та партнерства з точки зору сталого розвитку. Наведено процес формування сталого розвитку громад через партнерство як складової державної політики та пріоритетного напрямку розвитку економіки, а також як результат партнерства між громадами задля сталого розвитку економіки держави. Розглянуто реалізація сталого розвитку громад яка передбачає необхідність пошуку нових локомотивів зростання економіки шляхом розвитку партнерства між секторами суспільства та залучення до планування, розробки та реалізації усіх зацікавлених сторін, оскільки лише шляхом спільного розв'язання нагальних проблем можливо забезпечити успішну реалізацію зазначеної стратегії.

Ключові слова: конкуренція, партнерство, державна політика, інноваційна система, ресурс.

The article attempts to analyze the tendencies of economic development through competition and partnership, and suggests the advantages of implementing the partnership. The role of the state in the sustainable development of communities is specified. The problem of competition and partnership in terms of sustainable development is analyzed. The prospects for the development of decentralization and partnership processes in Ukraine are outlined in the light of the complex demographic situation. The process of formation of sustainable development of communities through partnership as a component of state policy and a priority direction of economic development, as well as the result of partnership between communities for the sustainable development of the state economy, is presented. The essence of the idea of urbanization, which is the organiza-

tion of cooperation between urban and rural areas on the basis of mutually beneficial cooperation, distribution of powers, use of existing advantages in order to bring rural areas closer to sources of concentration of innovation, social and financial capital, investments, to objects of social, transport infrastructures inherent in urban settlements, along with more active involvement of resources, which are rich in rural areas, in the processes of social production. The basic principles on which cooperation is based, namely: legality, voluntariness, mutual benefit, transparency and openness, equality of participants, mutual responsibility of the subjects of cooperation for its results. The implementation of sustainable community development is considered, which involves the necessity of finding new locomotives for economic growth by developing partnerships between the sectors of society and involving them in the planning, development and implementation of all stakeholders, as it is only through the joint resolution of urgent problems that it is possible to ensure the successful implementation of the strategy.

Keywords: *competition, partnership, state policy, innovation system, resource.*

Постановка проблеми. Сьогодні перед Україною, стоять важливі завдання щодо забезпечення доброго врядування, а саме: забезпечення посилення спроможності органів місцевої та регіональної влади з питань сталого розвитку, надання більш якісних послуг громадянам, підвищення добробуту громадян, залучення громадян до активної участі у суспільному житті на місцевому і регіональному рівнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням функціонування місцевого самоврядування приділяли увагу М. Баймуратов, О. Батанов, О. Бобровська, М. Верпо, А. Делькамп, І. Дробот, В. Кампо, В. Корнієнко, В. Кравченко, В. Куйбіда, О. Лазор, Ж. Лашом, Ю. Макогон, В. Мамонова, Ж. Марку, Ю. Молодожен, Ж. МонтенДомнаш, Ж. Моро, Г. Ортіна, М. Павія, М. Пітцик, В. Погорілко, М. Пухтинський, В. Руденко, С. Саханенко, Ю. Шаров, В. Яцуба та ін. [1-5; 10].

Постановка завдання. Метою статті є процес формування сталого розвитку громад через партнерство як складова державної політики.

Виклад основного матеріалу. Значення конкуренції для функціонування ринкової економіки важко переоцінити. Конкуренція є невід'ємною частиною ринкового середовища і є необхідною умовою розвитку національної економіки.

Методологічні основи конкуренції як категорії заклали основоположники економічної науки А. Сміт, Дж. Кейнс та інші [11]. Поведінковий підхід став першим підходом до визначення конкуренції. Зокрема, А. Сміт отожднював конкуренцію з «чесним суперництвом між продавцями за більш вигідні умови продажу своїх товарів» [11]. Тут визначальним фактором конкурентоспроможності виступає здатність до забезпечення «масовості» малодоступних благ [11].

Австрійський вчений Ф. фон Хайєк вважає, що «конкуренція - процес, за допомогою якого люди отримують і передають знання. Конкуренція веде до кращого використання здібностей і знань. Велика частина досягнутих

людських благ отримана саме шляхом змагання, конкуренції. Конкуренція вимагає раціональної поведінки як умови перебування на ринку» [11]. За Ф. Хайєком конкурентоспроможність визначається людським фактором.

Деякі дослідники вважають, що в світ відсутнє єдине поняття «конкуренція» і вчені дотримуються одного з трьох трактувань конкуренції:

- поведінкове трактування конкуренції - боротьба за гроші покупця шляхом задоволення його потреб;

- структурне трактування конкуренції - аналіз структури ринку для визначення ступеня свободи продавця і покупця на ринку (форми ринку) і способу виходу з нього;

- функціональне трактування конкуренції - суперництво старого з новим, з інноваціями, коли приховане стає явним [5].

Конкуренція в умовах вільного ринку є самовиникаючим, самопідтримуючим і саморегулюючим явищем, яке об'єктивно притаманне ринковим зв'язкам і відносинам [7]. У цьому сенсі можна стверджувати не стільки про зовнішнє управління конкуренцією, скільки про пристосування до конкуренції.

Досліджуючи питання управління конкуренцією на ринках з боку держави, необхідно враховувати обмежені можливості органів влади і тим більше господарських структур впливати на конкуренцію на рівні міжнародних, регіональних й локальних ринків.

Аналізуючи проблему конкуренції з цієї точки зору, то правомірніше розглядати її з боку впливу на конкурентні процеси (управлінням конкуренцією), або більшою мірою у контексті розвитку можливостей суб'єктів господарської діяльності брати участь у конкуренції, посилювати своє конкурентне становище на ринках.

За такого підходу в центрі уваги має знаходитися конкурентоспроможність суб'єктів господарювання, економічних агентів, а об'єктом вивчення теорії та практики управління стає управління конкурентоспроможністю учасників конкурентних ринкових відносин.

У наукових працях також можна зустріти чисельні визначення поняття «конкурентоспроможність», хоча за змістом цієї категорії зрозуміло, що мова у будь-якому разі йде про здатність суб'єкта господарської діяльності конкурувати на ринках.

Неокласична теорія, розвиваючи теорію поведінкового підходу, визначає зміст конкуренції як боротьбу за рідкісні економічні блага. Так, на думку американського економіста П. Хейне, «конкуренція є прагнення якомога краще задовольнити критеріям доступу до рідкісних благ» [7].

Структурний підхід визначає зміст конкуренції типом ринку і тих умов, які панують на ньому, а функціональний підхід зміщує розгляд економічної сутності конкуренції в бік вивчення її ролі в економічному розвитку. Універсального, загальноприйнятого визначення конкурентоспроможності не існує. На відміну від конкурентних відносин (конкуренції), що представляють собою певні відносини між її суб'єктами, поняття «конкурентосп-

роможність» представляє потенційну або фактичну властивість якогось явища (особи чи предмета), безпосередньо пов'язаного з конкуренцією. У найбільш загальному випадку воно визначає потенціал або рівень можливості суб'єкта конкурентних ринкових відносин до суперництва зі своїми контрагентами.

Відносно економічної сфери під конкурентоспроможністю в найзагальнішому вигляді можна розуміти володіння властивостями, що створюють переваги для суб'єкта економічного змагання (конкурентної боротьби) [1]. Конкурентоспроможність визначається, з одного боку, якістю продукту, споживчими властивостями, технічним рівнем, а з іншого - ціною пропозиції на продукт. Конкурентоспроможність продукту зумовлює також продажний і післяпродажний сервіс, мода, реклама, коливання попиту, кон'юнктура ринку, платоспроможність споживачів.

На нашу думку, конкурентоспроможність для цілей цього дослідження можна визначити як властивість суб'єкта конкурентних відносин, що характеризує ступінь реального чи потенційного забезпечення ним певної потреби у порівнянні з подібними об'єктами, наявними на такому ринку. Такі види конкурентоспроможності з точки зору управлінського підходу формують певну ієрархію, в якій спроможність конкурувати на системному рівні визначається конкурентоспроможністю підсистем, які входять до її складу.

У той же час, кожен рівень має власні можливості впливу на підвищення конкурентоспроможності. Слід особливо підкреслити обумовленість конкурентоспроможності вироблених продуктів – проектуванням їх конструкції, виробничою технологією. Саме якість продукту і собівартість його виробництва найбільш залежать від здійснення наукових досліджень, проектування, технологічного забезпечення виробничого процесу.

Зазначення конкурентоспроможності на різних ланках управління національною економікою визначає також особливість набору методів управління на кожній з таких ланок, специфіку мікроекономічного й макроекономічного управління, спроможність щодо конкуренції країни як економічної системи, окремих галузей, територій, корпорацій.

Державне управління у сфері конкурентоспроможності передбачає економічний, організаційно-розпорядчий, морально-психологічний вплив суб'єктів державного управління на процеси проектування, виготовлення, збуту, споживання товарів і послуг та учасників таких процесів, що здійснюються для посилення позицій на ринках, збільшення об'ємів продажів, доходів на основі конкурентних переваг. До останніх належать більш високі відносно конкурентів технологічний рівень, якість продукту, менші ціни, виробничі та обігові витрати. Адже у сучасному світі є дві виразні тенденції розвитку економіки конкуренція та партнерство.

На рівні громад є конкуренція. Місту для сталого розвитку потрібні підприємці, системного характеру – завод, дослідницький центр, але таких суб'єктів потребують і інші міста. Донедавна перевагу у такій конкурентній

боротьбі мали найбільші міста світу, яких ще часто називають глобальними – це Лондон, Токіо, Делі, Шанхай. Саме у них є ключовий ресурс людський капітал. В останні роки ситуація стала дещо змінюватись. Особливо – в Європі. Новітні технології, тотальне оцифрування економічного та суспільного життя поряд із різким зростанням вартості землі у великих містах, призвели до появи нового тренду розвитку – це партнерство.

Тепер конкуренція замінюється співробітництвом, яке призводить до взаємопосилення партнерів. Саме партнерство середніх міст із навколишніми сільськими територіями дало їм змогу конкурувати з глобальними містами. Якість життя людини на території, де є таке партнерство, стає конкурентною якості життя у глобальних містах, і це змінює міграційні та економічні потоки. Для України стоїть завдання вчасно зреагувати на новий для світу тренд, зробивши його реальністю українських міст та сусідніх до них сільських територій. З огляду на надзвичайно складну демографічну ситуацію для України проблема переорієнтації міграційних та економічних потоків є ще більш актуальною ніж у Європі. У громад з'являються нові можливості для розвитку, які стали доступними в Україні завдяки децентралізації та започаткуванню партнерства.

Партнерство як новітня для України категорія співробітництва, насправді культура співробітництва сусідніх територій має досить глибокі корені в Україні. Ще в середньовіччі українські міста та прилеглі до них сільські території були одним економічним організмом та прикладом сталого розвитку. Сучасне партнерство громад як форма стійкої та тривалої співпраці між територіальними громадами, викликана об'єктивними передумовами, яка може мати різні формальні та неформальні підходи.

Варто зауважити, що «партнерство» є більш широким поняттям, і включає в себе більший перелік можливих способів співробітництва. Співробітництво взагалі – це спільна з ким-небудь діяльність, спільна праця для досягнення мети.

Термін «співробітництво територіальних громад» має свої характерні особливості, які визначені Законом України «Про співробітництво територіальних громад».

По-перше, воно здійснюється на договірних засадах у визначених законом формах.

По-друге, встановлена мета такого співробітництва – забезпечення соціально-економічного, культурного розвитку територій, підвищення якості надання послуг населенню.

По-третє, воно здійснюється на основі спільних інтересів і цілей та ефективного виконання органами місцевого самоврядування визначених законом повноважень [4].

У 1985 році Європейська хартія місцевого самоврядування визначила ключові засади, принципи і правила процесу управління муніципальними утвореннями, вона містила норми, які дозволяли місцевим громадам спів-

працювати в межах національного законодавства. У ХХІ столітті в Європі органи місцевого самоврядування співпрацюють один з одним у зростаючому масштабі, особливо в епоху європейської інтеграції. Те саме має місце у неєвропейських країнах – США, Канаді, Індії [6].

Для досягнення цілей сталого розвитку, звернемо більше уваги на співробітництво міських та сільських громад, адже більшість міст оточені сільськими територіями. Співробітництво міських та сільських громад є одним з ключових напрямів загальної європейської політики регіонального розвитку, й зафіксовано актом Європейського Парламенту 2010 року під назвою «RURBAN» (Партнерство для сталого розвитку міст та сільських районів). Сутність ідеї урбанізації полягає в організації співробітництва між міськими та сільськими територіями на засадах взаємовигідної кооперації, розподілу повноважень, використання наявних переваг з метою наближення сільських територій до джерел концентрації інновацій, соціального та фінансового капіталу, інвестицій, до об'єктів соціальної, транспортної інфраструктури, притаманних міським поселенням, разом із більш активним залученням ресурсів, якими багаті сільські території, до процесів суспільного виробництва [8]. Концепція рурбанізаційного типу розвитку територій виражається або просто в урбаністичному вигляді сільських поселень, або у вигляді організації співробітництва міських і сільських територій.

Можливість для співробітництва територіальних громад закладена в законодавстві України в перші роки становлення української держави. Конституція України (КУ) визначає територіальні громади сіл, селищ і міст можуть об'єднувати на договірних засадах об'єкти комунальної власності, а також кошти бюджетів для виконання спільних проектів, або для спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, організацій і установ, створювати для цього відповідні органи і служби [8].

Європейська хартія місцевого самоврядування (ЄХМС), яка є частиною українського законодавства, також містить норми, що дозволяють місцевим громадам співпрацювати в межах національного законодавства: місцеві влади мають право, здійснюючи свої повноваження, співробітничати та, в межах закону, створювати консорціуми з іншими місцевими владами для виконання завдань, що становлять спільний інтерес.

Певні можливості для співпраці органів місцевого самоврядування надавав також Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні». Так, стаття 26 «Виключна компетенція сільських, селищних, міських рад» встановлювала такі повноваження місцевих рад:

- прийняття рішень про передачу іншим органам окремих повноважень щодо управління майном, яке належить до комунальної власності відповідної територіальної громади, визначення меж цих повноважень та умов їх здійснення;
- створення у разі необхідності органів і служб для забезпечення здійснення з іншими суб'єктами комунальної власності спільних проектів

або спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, установ та організацій, визначення повноважень цих органів (служб);

- вирішення відповідно до законодавства питань про створення підприємствами комунальної власності спільних підприємств, у тому числі з іноземними інвестиціями».

Однак, лише ухвалення 2014 року Закону України «Про співробітництво територіальних громад», який регламентує процедури спільної діяльності органів місцевого самоврядування в інтересах своїх громад, дозволило розвинути положення ст. 142 Конституції України про співробітництво територіальних громад, та в повній мірі започаткувати таке співробітництво.

Закон визначає принципи, на яких ґрунтується співробітництво. А це – законність, добровільність, взаємна вигода, прозорість та відкритість, рівноправність учасників, взаємна відповідальність суб'єктів співробітництва за його результати. Також Закон визначає порядок започаткування співробітництва, укладення договорів, фінансування співробітництва та відповідальність сторін [5]. На сьогодні в Україні співробітництво міських громад з навколишніми сільськими та селищними громадами не стало ще звичним явищем, хоча має величезний потенціал для розвитку [10].

Державне управління у сфері партнерства, передбачає:

- підтримку наукових досліджень, проектних, технологічних розробок випробувань в рамках державних програм науково-технічного та техніко-технологічного розвитку;

- участь уряду країни у професійній підготовці, підвищенні рівня кваліфікації трудових ресурсів;

- державну участь у пошуку, поширенні, передачі позитивного світового досвіду здійснення виробництва та ринкових продажів;

- державна підтримка освоєння і застосуванню ресурсо оощадних технологій виробництва та обігу продукції;

- управління якістю товарів і послуг на основі розроблення та прийняття державних стандартів якості, процедури сертифікації продукції;

- державна підтримка просування товарів і послуг національних виробників на зовнішні ринки збуту, розширенню ринкових секторів, захист від монопольних утворень.

Слід зазначити, що парадигма економічного розвитку стикається з докорінними змінами. Ситуація визначається як складна для збереження нинішнього рівня конкурентоспроможності, якщо не відбудеться зміна моделі створення прибутку – з «моделі слідування прикладом інших» на «модель визначення тенденції». Відбувається швидке зростання нових бізнес-моделей, заснованих на злитті всередині виробничих галузей, виробничої сфери та сфери послуг, а також всередині сфери послуг. Наприклад, ІТ в поєднанні з існуючою виробничою сферою сприяють створенню нових галузей; розробка нових ліків у поєднанні з медичними послугами розширюють сферу медичних закладів; виставки, конференції на додаток до туризму ро-

зширюють можливості туризму з високою доданою вартістю; екологічні послуги разом з фінансами створюють так звані «зелені» фінанси [9].

Висновок. Реалізація сталого розвитку громад передбачає необхідність пошуку нових локомотивів зростання економіки шляхом розвитку партнерства між секторами суспільства (держава: галузеві підрозділи уряду, бізнес, громадськість) та залучення до планування, розробки та реалізації усіх зацікавлених сторін (приватний сектор, науковці, громадські організації, органи місцевого самоврядування), оскільки лише шляхом спільного розв'язання нагальних проблем можливо забезпечити успішну реалізацію зазначеної стратегії.

Список використаних джерел:

1. Єфіменко Л.М. Державна політика як фактор диверсифікації на промислових підприємствах. Національне господарство України: теорія та практика управління: зб. наук.праць. К.: Рада по вивч. прод. сил України НАН України, 2008. С. 75–81.
2. Єфіменко Л.М. Роль політичних інститутів у формуванні економічної безпеки держави. Наукові праці НДФІ. 2012. № 3(60). С. 94–97.
3. Єфіменко Л.М. Стратегічний аналіз діяльності диверсифікованих підприємств. Інвестиції: практика та досвід. 2007. № 8. С. 18–23.
4. Застрожнікова І.В. Засади формування механізмів державного регулювання сільського господарства. Інвестиції: практика та досвід. 2010. № 7. С. 87–90.
5. Застрожнікова І.В. Підвищення ефективності державного регулювання сільського господарства України: дис. канд. наук з держ. упр. К., 2011. 187 с.
6. Олексенко Р. І., Ортіна Г.В. Особливості інноваційно-інвестиційної політики антикризового розвитку реального сектору економіки України. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2018. Вип. 5 (17) С.33-39.
7. Олексенко Р. І., Ортіна Г. В. Формування інноваційної політики реального сектору економіки як особливого напрямку розвитку України. Економіка та суспільство. 2018. № 18. С. 173–180.
8. Ортіна Г.В. Виявлення та аналіз чинників формування кризових явищ в економіці в умовах глобалізації як передумова розроблення антикризових стратегій. Економіка та держава. 2013. № 8. С. 40-44.
9. Ортіна Г.В. Роль державного регулювання у структурному розвитку реального сектора економіки України в умовах глобалізації. Інвестиції: практика та досвід. 2013. № 17. С. 45-48.
10. Сизоненко О. В. Сутність соціально-економічного розвитку сільських територій. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету 2017. № 2. С. 372-380.
11. Філософія ринкових відносин: навчально-методичний посібник / Р.І. Олексенко. – Мелітополь: ФОП Однорог Т.В. 2019. 311 с.

References:

1. Efimenko, L.M. "State policy as a factor of diversification at industrial enterprises." *National Economy of Ukraine: Theory and Practice of Management* (2008): 75–81. Print.

2. Efimenko, L.M. "The role of political institutions in shaping the economic security of the state." *Scientific works of NDFI* 3(60) (2012): 94–97. Print.
3. Efimenko, L.M. "Strategic analysis of activity of diversified enterprises." *Investments: practice and experience* 8 (2007): 18–23. Print.
4. Zastrozhnikova, I.V. "Principles of forming mechanisms of state regulation of agriculture." *Investments: practice and experience* 7 (2010): 87–90. Print.
5. Zastrozhnikova, I.V. *Improving the efficiency of state regulation of agriculture in Ukraine*. Kyiv, 2011. Print.
6. Oleksenko, R.I. and Ortina, H.V. "Features of innovation and investment policy of the crisis development of the real sector of the economy of Ukraine." *Economic Bulletin of the Zaporizhzhya State Engineering Academy* 5 (17) (2018): 33-39. Print.
7. Oleksenko, R.I. and Ortina, H.V. "Formation of innovative policy of the real sector of the economy as a special direction of development of Ukraine." *Economics and Society* 18 (2018): 173–180. Print.
8. Ortina, H.V. "Identification and analysis of the factors of the formation of crisis phenomena in the economy in the conditions of globalization as a prerequisite for the development of anti-crisis strategies." *Economy and the state* 8 (2013): 40-44. Print.
9. Ortina, H.V. "The role of state regulation in the structural development of the real economy of Ukraine in the conditions of globalization." *Investments: practice and experience* 17 (2013): 45-48. Print.
10. Sosenenko, O. "The Essence of Socio-Economic Development." *Rural Areas Collection of scientific works of the Tavria State Agrotechnological University* 2 (2017): 372-380. Print.
11. Oleksenko, R.I. *Philosophy of market relations: educational and methodical manual*. Melitopol: FOP Odnoroh T.V. 2019. Print.

DOI: 10.5281/zenodo.3532906

УДК 351.88: 327.39

Резніков В. В., докторант ННВЦ НУЦЗУ, м. Харків

Ryeznykov V., doctoral student of the Educational, Research and Production center, National University of Civil Protection of Ukraine, Kharkiv

**ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В
КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРАГНЕНЬ УКРАЇНИ**

**STATE POLICY FOR THE RURAL DEVELOPMENT IN THE CONTEXT
OF THE EUROPEAN INTEGRATION OF THE UKRAINE**